

Україна

Підготовка до осінньо- зимового періоду в умовах затяжної війни

Лютий 2026

Фото: одна з центральних вулиць засніженого Києва під час відключень електроенергії, лютий 2026 року

**Співфінансується
Європейським Союзом**

Створення цього звіту стало можливим завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Уряд Сполучених Штатів Америки. Його зміст є відповідальністю Ініціативи REACH і не обов'язково відображає позицію Уряду США.

«В принципі, нічого не змінюється. Зима як була минулого року, так і цього року, і підготовка така сама, і супровід осіб, які потребують допомоги, такий самий»,

— працівник органів місцевої влади про динаміку потреб протягом років.

«Тут єдина зміна, яку я очікую, що у людей будуть фінанси для того, щоб закупити опалення та покрити потреби в теплі на зимово-осінній період. Тут не може бути довгострокових цілей, це emergency (нагальне) [...]»,

— працівник НУО про складний вибір між довгостроковими змінами і швидким полегшенням.

«Якщо зима холодна, то [основною проблемою є] тепло і вода, тому що людина без води не зможе. Хай там без світла, без електрики. Ну, це знаєте як... вдень там видно. Вечором ясно що погано. [...] Але ми будемо виживати. Тобто ми засвіtimo ліхтарики, засвіtimo свічку. Але я думаю, що без води і без тепла, мабуть, це ще більша проблема була б для мене»,

— житель Харківської області про труднощі у зимовий період.

«Люди, постраждали внаслідок конфлікту, не є пасивними «суб'єктами даних» або категоріями людей. Першим кроком до зміцнення захисту є усвідомлення, що люди мають багато ідентичностей, які накладаються одна на одну. Це впливає на їхню вразливість до небезпеки, потреби і можливості у сфері захисту, а їхні гуманітарні потреби необов'язково визначаються періодом переміщення, географією або кількісними критеріями вразливості»,

— кластер з питань захисту про «людноцентричний підхід до допомоги», оновлена аналітична інформація, 2025 рік¹

Про REACH

Ініціатива REACH сприяє розробці інформаційних інструментів та продуктів, які підвищують спроможність суб'єктів гуманітарної діяльності ухвалювати рішення на основі фактичних даних у контекстах надзвичайних ситуацій, відновлення та розвитку. Методології, які використовує REACH, охоплюють збір первинних даних і глибинний аналіз, а вся діяльність здійснюється через механізми міжвідомчої координації гуманітарної допомоги. REACH – це спільна ініціатива організацій IMPACT Initiatives, ACTED і Навчального та науково-дослідного інституту – Програми ООН з використання супутникової інформації в оперативних цілях (UNITAR-UNOSAT). Детальніше на [нашому сайті](#). Ви можете зв'язатися з нами безпосередньо за електронною адресою: geneva@reach-initiative.org, а також відстежувати наші новини у Twitter @REACH_info.

¹ Кластер з питань захисту, [Аналіз у сфері захисту. Війна швидко не завершується. Вплив війни на захист цивільного населення в Україні](#), вересень 2025 р., с. 6

РЕЗЮМЕ

Основні висновки

- Пошкодження об'єктів інфраструктури, обмежені фінансові можливості домогосподарств і обмежена здатність справлятися з труднощами впливають на формування вразливості у зимовий період. Холодна погода посилює вразливість, а війна виступає тлом, на якому проявляються вразливості і потреби.
- За отриманими результатами, заходи з Плану реагування впродовж осінньо-зимового періоду є цілком зрозумілими і здебільшого доцільними, хоча є можливість для перегляду критеріїв відповідності, оперативності і ролей органів влади та гуманітарних організацій.
- Населення в Україні й надалі відчуває на собі вплив основних факторів, які формують потреби, зокрема війни, фінансових можливостей домогосподарств й екстремальних погодних умов. Водночас фінансування, необхідне для задоволення визначених потреб в осінньо-зимовий період, перевищує наявне фінансування.

Україна переживає четверту зиму в умовах повномасштабного вторгнення, розпочатого Росією у лютому 2022 року. Хоча ескалація асоціюється з цією датою, гуманітарні заходи з підготовки до зими реалізовувалися щороку з 2014 року.

Фахівці REACH провели дане дослідження з метою сприяння довгостроковому навчанню про заходи реагування впродовж осінньо-зимового періоду в Україні, а також з метою інформаційної підтримки стратегічного планування на період, довший за окремий зимовий сезон. Спираючись на поточні дані у багаторічній перспективі, дослідження розроблене з метою інформаційного забезпечення планування заходів реагування впродовж осінньо-зимового періоду, що уможлиблюється завдяки визначенню постійних факторів, які формують потреби, змінних стратегій подолання труднощів і повторюваних труднощів з розробкою заходів. Таким чином, це сприятиме більш поінформованій пріоритизації і адаптації підходів до підготовки до зими у довгостроковій перспективі.

Фахівці REACH зафіксували наявність стійких факторів, які формують потреби, а саме: війна і сильні морози. Водночас недостатні фінансові ресурси домогосподарств і розірвані соціальні зв'язки обмежують здатність людей долати стресові ситуації. Було встановлено, що гуманітарна допомога є доцільною і задовольняє потреби населення, попри наявність прогалів у розробці систем і виборі форм надання допомоги. Обмежене фінансування і проблеми з кадровим забезпеченням суттєво позначаються на діяльності органів місцевої влади.

В Україні зима 2025–2026 року була надзвичайно складною. Хвилі відключень електроенергії були спричинені російськими авіаударами, а в січні 2026 року було зафіксовано нетипове сильне похолодання. Оскільки реагування впродовж осінньо-зимового періоду займало центральне місце в гуманітарній діяльності у 2014–2021 роках, ймовірно, потреба в ньому зберігатиметься в наступні роки незалежно від змін у перебігу війни.

У той час як Україна продовжує адаптуватися до реалій життя в умовах війни, змінюються і спроможності окремих людей і держави. Дохід і соціальні зв'язки є важливими факторами, які впливають на здатність населення задовольнити власні потреби.

Потреби, які виникають взимку, не завжди пов'язані із зимою, проте здатність справлятися з труднощами може бути серйозно обмеженою у холодну пору року. Відтак, можуть бути важливими заходи зі зміцнення або підтримки фінансового становища домогосподарств, якості житла і соціального капіталу. Крім того, важливою є підтримка на рівні систем, попри те, що це є поза межами даного дослідження.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	2
Основні висновки.....	2
ЗМІСТ	3
Перелік абревіатур	5
Географічна класифікація.....	5
Перелік рисунків, таблиць і карт.....	5
ВСТУП	6
МЕТОДОЛОГІЯ	7
Огляд.....	7
Методи збору даних.....	7
Виклики та обмеження	7
Концепція стійкості.....	8
РЕЗУЛЬТАТИ	8
Огляд заходів реагування впродовж осінньо-зимового періоду, починаючи з 2014 року.....	8
(a) Контекст.....	8
(b) Гуманітарне планування на сьогоднішній день.....	11
Операційний контекст.....	13
(a) Війна породжує постійні потреби і виснажує спроможності справлятися з труднощами.....	14
(b) Небезпечні умови та обмежений доступ	15
(c) Сильні морози.....	16
(d) Постійні відключення електроенергії.....	17

(e) Низький рівень доходів.....	17
Досвід переживання зими в умовах війни.....	19
(f) Рівень підготовки домогосподарств до зими.....	19
(g) Стратегії опалення житла.....	22
(h) Доступність і бідність.....	23
(i) Неналежна теплоізоляція.....	25
Стійкість і стратегії подолання труднощів.....	26
(j) Гуманітарна допомога.....	26
(k) Соціальні зв'язки.....	31
(l) Комунікація з населенням.....	32
(m) Бюджети органів місцевої влади і допомога.....	33
Висновки.....	34

Перелік аббревіатур

ОГС:	організація громадянського суспільства
DRC:	Данська рада у справах біженців
FSL:	Кластер продовольчої безпеки та засобів до існування
ВВП:	валовий внутрішній продукт
ПГПР:	План гуманітарних потреб і реагування
ІАНЕ:	Координаційна група міжвідомчої гуманітарної оцінки
MSNA:	дослідження «Оцінка мультисекторальних потреб»
НПТ:	непродовольчі товари
НУО:	неурядова організація
ОДІ:	Overseas Development Institute («Інститут міжнародного розвитку»)
ЖНПТ:	кластер з питань житла і непродовольчих товарів
ООН:	Організація Об'єднаних Націй
УВКБ ООН:	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
ВСГ:	вода, санітарія та гігієна
WRP:	План реагування впродовж осінньо-зимового періоду

Географічна класифікація

Область:	Найбільша адміністративно-територіальна одиниця, адмін-1
Район:	Адмін-2
Громада:	Адмін-3

Перелік рисунків, таблиць і карт

Таблиця 1: Частка необхідного фінансування для кластерів.....	10
Таблиця 2: Домогосподарства, за основним джерелом опалення у зимовий сезон 2024–2025 року.....	12

Вступ

Україна переживає четверту зиму в умовах повномасштабного вторгнення, розпочатого Росією у лютому 2022 року. Хоча ескалація асоціюється з цією датою, гуманітарні заходи з підготовки до зими реалізовувалися щороку з 2014 року.

Реагування впродовж осінньо-зимового періоду має постійно коригуватися відповідно до ситуації на місцях. З розвитком війни змінюються також і спроможності організацій, державних установ і загального населення. Іноді спостерігаються позитивні тенденції, оскільки зміцнюються партнерства, підтримується стійкість. В інших випадках спроможності послаблюються або вичерпуються. У той час як темп війни змінюється, пришвидшуючись і сповільнюючись, деякі речі залишаються відносно незмінними з року в рік.

Станом на лютий 2026 року перспективи завершення війни невизначені. Як би не змінився перебіг війни, в наступну зиму в Україні все ще залишатимуться вразливі групи людей через такі довготривалі виклики, як переміщення і повернення населення, пошкоджені об'єкти інфраструктури.

Метою даного дослідження є забезпечення якісними даними суб'єктів планування і операційної діяльності в розробці та перегляді заходів реагування впродовж осінньо-зимового періоду. Було виділено три завдання:

- Оцінити динаміку гуманітарних потреб і вразливостей, пов'язаних із зимовим періодом, протягом років, приділяючи особливу увагу вразливостям, які охоплені заходами на рівні домогосподарств у Плані реагування впродовж осінньо-зимового періоду. Йдеться про опалення взимку, утеплення житла та засоби для індивідуального утеплення.
- Дослідити, як інституційні суб'єкти (органи місцевої влади, ОГС) оцінюють і підтримують заходи з підготовки до осінньо-зимового періоду і за яких умов ці заходи розглядаються як такі, що сприяють стійкості громад.
- Зробити власний внесок у колективне розуміння ситуації з метою забезпечення інформаційної підтримки гуманітарних партнерів, необхідної для адаптування заходів реагування до відповідного контексту.

На початку проєкту було визначено інформаційні прогалини у Плані реагування впродовж осінньо-зимового періоду 2025–2026 років.² План містив заклик до більш поглибленого вивчення стратегій подолання труднощів з опаленням, «зокрема стратегій подолання труднощів і використання небезпечних або неналежних методів опалення, які становлять прямий ризик для здоров'я населення». У ньому згадувалося про необхідність «більш детального вивчення [...] спроможності органів місцевої влади і комунальних підприємств підтримати зусилля з підготовки до зими у найбільш постраждалих громадах».

Відштовхуючись від вищезазначеного плану, фахівці REACH провели інтерв'ю з жителями, працівниками державного сектору і НУО щодо питань, пов'язаних з проживанням в Україні у зимовий період. Інформація, отримана з цих первинних інтерв'ю, доповнюється вторинними даними і новинами, які надають людиноцентричну картину ситуації.

Фахівці REACH зафіксували наявність стійких факторів, які формують потреби, а саме: війна і сильні морози. Водночас недостатні фінансові ресурси домогосподарств і розірвані соціальні зв'язки обмежують здатність людей долати стресові ситуації. Було встановлено, що гуманітарна

² УКГС ООН, [План реагування на осінньо-зимовий період в Україні \(жовтень 2025 — березень 2026 рр.\)](#), липень 2025 р. (англійською)

допомога є доцільною і задовольняє потреби населення, попри наявність прогалів у розробці систем і виборі форм надання допомоги.

В Україні нинішня зима була надзвичайно складною. Хвилі відключень електроенергії були спричинені російськими авіаударами, а в січні було зафіксовано нетипово тривале і сильне похолодання.^{3 4} Попри те, що протягом періоду збору даних зазначені події були лише на початкових етапах свого розвитку, вони були відображені у використаних вторинних джерелах.

Методологія

Огляд

Дане дослідження спирається на якісні інтерв'ю з людьми, які проживають або працюють у Сумській і Харківській областях. Географічний фокус охоплював обласні центри (міста Суми і Харків) і дві громади (Конотопська у Сумській та Богодухівська у Харківській областях).

Джерелом первинних даних слугували 39 інтерв'ю з жителями, 14 інтерв'ю з працівниками державного сектору і 9 — з працівниками НУО. Зазначені якісні інтерв'ю було проведено у період з 28 листопада по 15 грудня 2025 року до початку заходів реагування впродовж зимового періоду.

Крім первинних інтерв'ю, фахівці REACH опрацювали відповідні вторинні джерела інформації. Також REACH бере активну участь у координації та аналізі гуманітарної ситуації в Україні.

Методи збору даних

Були розроблені опитувальники для якісних напівструктурованих інтерв'ю. Учасникам було запропоновано поділитися власними думками щодо ситуації станом на день проведення інтерв'ю, як змінювалася ситуація з року в рік, а також розповісти про власні пріоритети чи труднощі.

Виклики та обмеження

Первинні дані, зібрані в рамках цього проєкту, є якісними і не призначені для статистичних цілей. Усі думки учасників є суб'єктивними, а погляди фахівця з аналізу можуть вплинути на трактування даних. Отримані результати є виключно індикативними.

Респонденти були відібрані цілеспрямовано і за сприяння громад. Це свідчить про те, що спектр поглядів може лише частково відображати громадську думку. Попри те, що учасники дослідження вільно висловлювали свої погляди, вибірка не планувалася статистично

³ Центр новин ООН, [Діти досі є найбільш вразливими перед російськими атаками по Україні](#), лютий 2026 р. (англійською)

⁴ Kyiv Independent, [Україна переживає найхолодніший січень за останні 16 років](#), лютий 2026 р. (англійською)

репрезентативною. Цей звіт присвячений підконтрольним уряду України територіям. За даними новин, на окупованих територіях фіксуються потреби, пов'язані із зимовим періодом. Однак фахівці REACH не мають можливості перевірити чи провести оцінку цієї інформації в рамках даного дослідження.

Концепція стійкості

За словами офіцера ООН з питань зменшення ризику стихійних лих, стійкість — це «здатність системи, громади або суспільства, вразливих до небезпек, оперативно та ефективно протистояти, пом'якшувати, приймати, адаптуватися, трансформуватися і відновлюватися після наслідків небезпеки, зокрема шляхом збереження і відновлення своїх основних структур та функцій за допомогою управління ризиками».⁵

РЕЗУЛЬТАТИ

Огляд заходів реагування впродовж осінньо-зимового періоду, починаючи з 2014 року

(а) Контекст

Щоб оцінити багаторічну динаміку гуманітарних потреб і вразливостей, пов'язаних із зимовим періодом, необхідно розглянути поточні заходи реагування у контексті останніх 12 років.

Щороку, починаючи з 2014 року, в Україні реалізовувалися ті чи інші цільові заходи реагування впродовж осінньо-зимового періоду.^{6 7 8 9 10 11 12 13 14 15} Загальні цілі здебільшого не змінилися, проте змінився масштаб, який суттєво збільшився після 2022 року. З самого початку реагування впродовж зимового періоду займало центральне місце і було стратегічним пріоритетом, яке передбачало роботу протягом усього року.

Це відбувалося в контексті, де накладалися війна і стабільно складна економічна ситуація. Поєднання війни та бідності спричиняє вразливість і обмежує здатність населення покривати власні витрати на проживання, поліпшувати житлові умови або долати потрясіння.^{16 17} Водночас

⁵ Управління ООН зі зменшення ризиків стихійних лих, [Стойкість](#) (англійською)

⁶ Житлові проекти Глобального кластера з питань житла, [Огляд ситуації в Україні 2014 – 2016 років / Збройний конфлікт](#), квітень 2017 р. (англійською)

⁷ Глобальний кластер з питань житла, [Рекомендації з підготовки до зими 2017 – 2018 року](#), серпень 2017 р. (англійською)

⁸ Глобальний кластер з питань житла, [Рекомендації з підготовки до зими 2018 – 2019 року](#), серпень 2018 р. (англійською)

⁹ Глобальний кластер з питань житла, [Рекомендації з підготовки до зими 2019 – 2020 року](#), липень 2019 р. (англійською)

¹⁰ Міжнародна організація з міграції, [План реагування на кризу в Україні 2020 року](#) (англійською)

¹¹ Міжнародна організація з міграції, [План реагування на кризу в Україні 2021 року](#) (англійською)

¹² УКГС ООН, [План підготовки до зими. План пріоритетних закупівель і ремонтних робіт на зимовий період 2022 – 2023 року](#), липень 2022 р. (англійською)

¹³ УКГС ООН, [План реагування впродовж осінньо-зимового періоду. Жовтень 2023 – березень 2024 року](#), серпень 2023 р. (англійською)

¹⁴ УКГС ООН, [План реагування впродовж осінньо-зимового періоду. Жовтень 2024 – березень 2025 року](#), липень 2024 р.

¹⁵ УКГС ООН, [План реагування впродовж осінньо-зимового періоду в Україні \(жовтень 2025 – березень 2026\)](#), липень 2025 р.

¹⁶ REACH, [Аналіз гуманітарних тенденцій на підконтрольних Уряду України територіях Донецької і Луганської областей, 5-кілометрова зона](#), вересень 2017 р. (англійською)

¹⁷ Н. Мезенцева, С. Батиченко і К. Мезенцев, ЗАХВОРЮВАНІСТЬ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ВИМІР, 2018 р.

війна супроводжується руйнуванням об'єктів критичної інфраструктури, переформатуванням органів місцевої влади і порушенням соціальних зв'язків, що ще більше знижує стійкість населення до ризиків, пов'язаних із зимовим періодом.^{18 19 20}

Загалом виділяють два аспекти програмної діяльності, а саме: допомога із забезпеченням населення теплом, необхідним для проходження нинішньої зими, та розвиток інфраструктури з метою зменшення вразливості в наступні зими. Додаткові заходи спрямовані на вирішення більш широких питань, таких як зміцнення системи охорони здоров'я або захист худоби.

У перший рік збройного конфлікту офіційного плану реагування впродовж осінньо-зимового періоду не було. Однак у жовтні 2014 року УВКБ ООН заявило про плани надавати підтримку внутрішньо переміщеним особам в контексті прийдешньої зими. Допомога включала роздачу зимового одягу і ковдр, надання брезенту для ремонту даху і переобладнання місць тимчасового проживання.²¹

До 2015 року заходи реагування у секторі житла і непродовольчих товарів полягали у наданні безумовних грошових грантів для підтримки переміщеного населення. До вересня 2015 року кластер з питань житла опублікував рекомендації щодо підготовки до зими.²² У цих рекомендаціях було запропоновано акцент на «підготовчих заходах [...], зокрема для проходження суворої зими». З 2015 року «підготовка і пом'якшення наслідків низьких температур» були «в основі заходів у секторі житла та НПТ». Вважалося, що побутовий ремонт відповідав більш важливій цілі з підготовки до зими.

Багато аспектів ситуації виявилися стійкими, однак погіршилися особливо з 2022 року. З самого початку існували проблеми з інфраструктурою. З 2015 року Україна зазнавала атак по національній енергетичній інфраструктурі у зимовий сезон.²³ Цивільне населення стикалося з локалізованими перебоями у наданні комунальних послуг, спричиненими бойовими діями.²⁴ До зими 2017–2018 року реагування у секторі житла та НПТ було орієнтоване на надання засобів індивідуального утеплення, палива і обігрівачів, побутовий ремонт і утеплення житла. Це відповідає спрямованості нинішніх заходів реагування.²⁵ Фінансові ресурси домогосподарств завжди розглядалися як ключовий фактор, який впливає на вразливість. Як вже відмічалось до 2017 року, «доступ до товарів, палива і теплопостачання стає все більш обмеженим внаслідок виснаження ресурсів домогосподарств».²⁶

¹⁸ Voxs Україна, [Територіальні громади 2025: ключові зміни та їхні наслідки](#), січень 2026 р. Примітка: зміни були як позитивні, так і негативні.

¹⁹ CEDOS, [Ситуація з житлом у сільських прифронтових громадах](#), березень 2025 р. (англійською)

²⁰ Центр економічної стратегії, [Українські біженці після трьох років за кордоном](#), березень 2025 р.

²¹ УВКБ ООН, [З наближенням зими ситуація з переміщенням населення в Україні погіршується](#), жовтень 2014 р. (англійською)

²² Житлові проєкти Глобального кластера з питань житла, [Огляд ситуації в Україні 2014 – 2016 років / Збройний конфлікт](#), квітень 2017 р. (англійською)

²³ BBC, [Хакери спричинили відключення електроенергії на Заході України](#), січень 2016 р. (англійською)

²⁴ Аль-Джазіра, [В Авдіївці, місті на Сході України, загострюються бойові дії](#), січень 2017 р. (англійською)

²⁵ Кластер з питань житла в Україні, [Підготовка до зими 2017-18 року. Новорічне оновлення](#), 2018 р. (англійською)

²⁶ Житлові проєкти Глобального кластера з питань житла, [Огляд ситуації в Україні 2014 – 2016 років / Збройний конфлікт](#), квітень 2017 р. (англійською)

Розвиток заходів реагування після 2022 року необхідно розглядати в контексті російського повномасштабного вторгнення. За даними Координаційної групи міжвідомчої гуманітарної оцінки (IANE), яка проводила аналіз реагування на початку повномасштабного вторгнення, гуманітарне реагування базувалося на так званій безпрограшній стратегії, яка забезпечувала широке охоплення населення з метою задоволення його потреб у стислі терміни у напруженій безпековій ситуації.²⁷ Пам'ятаючи про програму надання безумовних виплат напередодні зими 2014 року, агентства ООН застосували «загальний підхід до розподілу поставок і гуманітарних грошових переказів з метою підтримки переміщеного населення».²⁸

Загалом, Координаційна група міжвідомчої гуманітарної оцінки надала позитивний відгук на раннє реагування після 2022 року. Водночас вони підтвердили, що гуманітарні суб'єкти схильні вибудовувати «паралельні системи», що може стати на заваді реалізації програм грошової допомоги через «відсутність спільного бачення інтеграції в системи соціального захисту».²⁹

Аналізуючи безпосередньо підготовку до зими, Координаційна група міжвідомчої гуманітарної оцінки зазначила, що «деякі сектори [...] й надалі дуже залежать від допомоги у натуральній формі навіть тоді, коли ринкові умови уможливають більш широке використання готівки».³⁰ У більш широкому сенсі зверталася увага на «нерегулярному» наданні допомоги засобами до існування там, де можливості для підтримки самозабезпеченості «були обмежені» через «стабільно розрізнений характер надання екстреної допомоги [та] постійну залежність від короткострокової допомоги у натуральній формі».³¹

Якщо ж говорити про зимовий період 2025–2026 року, Україна вступила в п'ятий рік повномасштабної війни з Росією. Формат і стратегії реагування впродовж осінньо-зимового періоду продовжують змінюватися. До серпня 2025 року уряд врегулював питання скоординованого з гуманітарними організаціями надання допомоги на придбання твердого палива.³² Грошові виплати залишаються вкрай бажаною формою допомоги серед постраждалого населення, тоді як основним напрямком підготовки до зими є допомога паливом у поєднанні із системними заходами, спрямованими на підтримку охорони здоров'я, централізованого теплопостачання і сільського господарства.

У той час як гуманітарне і державне планування удосконалюється, війна загострюється. У 2025 році інтенсивність бойових дій знову зросла, попри те, що вона була високою ще з 2022 року.³³ Водночас створюється значне навантаження на інфраструктуру. Взимку 2025–2026 року по всій країні було повторно впроваджено планові відключення електроенергії, причому екстрені відключення електро-, водо- і теплопостачання були спричинені повітряними ударами, зокрема по таких великих містах, як Дніпро, Херсон, Київ, Львів та Одеса. Пошкодження об'єктів житлової

²⁷ Координаційна група міжвідомчої гуманітарної оцінки, [Синтез оціночних даних щодо гуманітарної кризи в Україні](#), жовтень 2025 р., с. vi (англійською)

¹ Там само, с. 6 (англійською)

²⁹ Там само, с. vi (англійською)

³⁰ Там само, с. 16 (англійською)

³¹ Там само, Синтез оціночних даних щодо гуманітарної кризи в Україні, жовтень 2025 р., с. 15 (англійською)

³² Кабінет Міністрів України, [Деякі питання надання допомоги населенню на придбання твердого пального побутового палива протягом опалювального сезону](#), серпень 2025 р.

³³ ACLED, [Виснажена Україна під військовим та дипломатичним тиском поступитися Донбасом](#), грудень 2025 р.

інфраструктури, а також критичної інфраструктури, які забезпечують електро-, водо-, газо- і тепlopостачання, мають довготривалі наслідки, а масштаби пошкоджень постійно зростають.³⁴

(b) Гуманітарне планування на сьогоднішній день

План реагування впродовж осінньо-зимового періоду 2025–2026 років має на меті «операціоналізувати характерні для зимового сезону заходи, визначені в оновленому Плані гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік».³⁵ У рамках поточного гуманітарного планування план розглядається як «інструмент адвокації, мобілізації ресурсів і координації з урядом».³⁶

Заходи або кластери, не відображені у Плані реагування впродовж осінньо-зимового сезону, відбуваються цілий рік і не пов'язані з виключно зимовим сезоном. Попри те, що документація щодо реагування протягом осінньо-зимового сезону 2017–2018 року охоплювала період з квітня по березень, подальші плани стосуються періоду з жовтня по березень. Це свідчить про зміну концептуалізації заходів з підготовки до зими протягом років.

На початку 2025 року було переглянуто План гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік.³⁷ Після пікового періоду у 2022 році обсяги гуманітарного фінансування і допомоги в Україні щороку зменшувалися.³⁸ У рамках перегляду пріоритетів, ініційованого на початку 2025 року внаслідок скорочення гуманітарного фінансування, План реагування впродовж осінньо-зимового сезону 2025–2026 року містив, попри стабільну чисельність цільового населення, дещо вужчі завдання порівняно з попередніми роками.

Зі скороченням фінансування зменшилися і масштаби планування заходів реагування впродовж зимового сезону. План 2024–2025 року охоплював 1,8 мільйона людей у рамках 18 заходів, реалізованих 5 кластерами на суму 492,1 мільйона доларів США.³⁹ У Плані на 2025–2026 рік чисельність людей, які потребують допомоги, залишилася на рівні 1,7 мільйонів осіб, але кількість заходів, які реалізовуватимуться 4 кластерами на суму 277,7 мільйонів доларів США, зменшилася до 10.⁴⁰

За результатами аналізу ACAPS, «у рамках наявного донорського фінансування заходи з підготовки до зими стабільно не є пріоритетними і суттєво скорочуються».⁴¹ Йдеться про зменшення підтримки, необхідної для забезпечення функціонування централізованого опалення і пунктів незламності.

³⁴ П'ята швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України очікується [незабаром](#).

³⁵ УКГС ООН, [План реагування на осінньо-зимовий період в Україні \(жовтень 2025 – березень 2026 рр.\)](#), липень 2025 р. (англійською)

³⁶ Там само

³⁷ УКГС ООН, [Україна: План гуманітарних потреб і реагування на 2025 рік](#), опублікований у січні 2025 р. і переглянутий у квітні 2025 р.

³⁸ УКГС ООН, [Система відстеження фінансових операцій. Огляд по країні: Україна](#), переглянуто: 4 лютого 2026 р. (англійською)

³⁹ УКГС ООН, [План реагування впродовж осінньо-зимового періоду \(жовтень 2024 – березень 2025 рр.\)](#), липень 2024 р.

⁴⁰ УКГС ООН, [План реагування на осінньо-зимовий період в Україні \(жовтень 2025 – березень 2026 рр.\)](#), липень 2025 р. (англійською)

⁴¹ ACAPS, [Рік по тому: Наслідки скорочення допомоги США іноземним державам для програм гуманітарного розвитку і державних програм](#), грудень 2025 р., с. 20 (англійською)

Протягом останніх двох років основна частина припадала на заходи у секторах житла/НПТ і ВСГ як з точки зору фінансування, так і чисельності цільового населення.

	Обсяги фінансування на 2024-2025 р., у доларах США (частка від загального обсягу)	Обсяги фінансування на 2025-2026 р., у доларах США (частка від загального обсягу)	Динаміка
ЖНПТ	75%	82%	Збільшилася
ВСГ	15%	13%	Зменшилася
Інше	10%	5%	Зменшилася

Таблиця 1. Частка необхідного фінансування для кластерів, за оцінками REACH для планів реагування впродовж осінньо-зимового сезону.

У рамках заходів у секторі житла на 2025-2026 рік акцент робиться на засобах для індивідуального утеплення (наприклад, теплий одяг і опалювальні прилади), утеплення житла і опаленні взимку (наприклад, кошти на придбання твердого палива або оплату комунальних послуг). Діяльність Кластера з питань води, санітарії та гігієни (ВСГ) орієнтована на теплопостачальні підприємства.

До інших кластерів, включених у План реагування впродовж осінньо-зимового сезону на 2025–2026 рік, належать кластер з управління та координації місцями тимчасового проживання (у співпраці з кластером з питань житла), кластери охорони здоров'я, продовольчої безпеки і засобів до існування. Разом вони охоплюють решту 5% необхідного фінансування.

Незмінна центральна роль заходів у секторі житла та НПТ відображається у зростаючій частці фінансування, необхідного для реалізації заходів.

Серед працівників НУО, опитаних фахівцями REACH у рамках даного дослідження, існували відмінності у поглядах щодо того, як змінювалося планування. Дехто говорив про зростання фінансування, тоді як інші — про скорочення. За словами одного респондента, вони планували розширити свою організацію, користуючись можливостями для локалізації бюджетів на надання допомоги. Інші респонденти зазначили, що процеси реалізації допомоги змінювалися з року в рік, але основні завдання залишалися незмінними.

Крім того, працівники НУО повідомили, що планування їхньої діяльності значною мірою залежить від державного законодавства (зокрема постанови № 985), рекомендацій кластерів і пріоритетів донорів.⁴² Цей зв'язок підтвердили також працівники органів місцевої влади.

У свою чергу працівники органів місцевої влади, опитані REACH, вказали на ряд потреб, які не обов'язково пов'язані з підготовкою до зими, проте, на їхню думку, є важливими. До них входили ремонт доріг, додаткові транспортні засоби для закриття потреб у секторах охорони здоров'я та освіти, запаси матеріалів для аварійного ремонту і розвиток систем водопостачання.

⁴² Кабінет Міністрів України, [Деякі питання надання допомоги населенню на придбання твердого пального побутового палива протягом опалювального сезону](#), серпень 2025 р.

Частина працівників органів місцевої влади підкреслила свою провідну роль у координації гуманітарних суб'єктів і визначенні місцевих потреб. Паралельно з діяльністю НУО вони розповіли про власні зусилля із забезпечення ремонту житлових будинків, утеплення, доступу до твердого палива і соціальної допомоги, необхідних для задоволення потреб найбільш вразливих груп населення.

Загальні гуманітарні потреби на 2025 рік, визначені в Плані гуманітарних потреб і реагування, були сильно недофінансовані і були на рівні 52% до кінця року.⁴³

Операційний контекст

«Що кількість людей велика, замовлень, людей, які потребують допомоги, теж багато. Зовнішня ситуація краще не стала, тобто така ж складна (переклад з російської)», — інтерв'ю з представником НУО.

Планування гуманітарної діяльності неможливо розглядати окремо від контексту. Натомість зміни у плануванні необхідно аналізувати у взаємозв'язку з війною і соціальною географією. В Україні є основні фактори, які формують потреби, а саме: низький дохід, екстремальні погодні умови і війна. Це означає, що потреби можуть залишатися відносно незмінними протягом років, попри діяльність державних і неурядових організацій. У цих умовах потреби і вразливості не змінюються у простий лінійний спосіб. Натомість це відбувається динамічно.

Війна позначається на всіх аспектах життя: від міжособистісних стосунків до економіки, комунальної інфраструктури. Це впливає на здатність населення справлятися зі стресовими подіями, підриває моральний дух. У річному оновленні за 2025 рік, оприлюдненому кластером з питань захисту, зазначалося: «У ситуації відсутності рішення у найближчому майбутньому українці продовжують боротьбу за виживання в умовах довготривалої війни. Після кількох років проживання в контексті війни, насильства і переміщення здатність простих українців справлятися з труднощами помітно виснажується, оскільки тягар війни продовжує впливати на фізичний, психологічний, економічний і соціальний стан людей».⁴⁴

У цьому контексті потреби і вразливості змінюються не лише під впливом позитивних факторів, таких як ефективна гуманітарна допомога або реформа політики, а й негативних, як рівень переміщення населення або пошкодження об'єктів інфраструктури.

⁴³ УКГС ООН, [Огляд гуманітарної ситуації, реагування та фінансування \(січень – грудень 2025 р.\)](#), січень 2026 р.

⁴⁴ Кластер з питань захисту, [Аналіз у сфері захисту. Війна швидко не завершується. Вплив війни на захист цивільного населення в Україні](#), вересень 2025 р., с. 3

Це підтверджується поглядами працівників НУО, частина з яких наполягала на тому, що їхнім основним завданням є допомогти людям пережити зиму, а не змінити ключові умови, які формують потреби. Такі зміни суттєво виходять за рамки заходів реагування впродовж осінньо-зимового періоду.

Серед працівників НУО, опитаних фахівцями REACH, часто звучала думка, що потреби не змінюються або ж стають більш поширеними. Крім того, вони висловлювали занепокоєння, що перехід до більш цільової допомоги (після застосування безпрограшної стратегії на ранніх етапах) призведе до виключення людей, які належать до менш вразливих груп.

Втім, погляди, висловлені під час інтерв'ю, свідчать про зміни у стратегіях подолання труднощів і розрахунках людей. За словами одного з представників органів місцевої влади, вони отримали менше запитів про допомогу порівняно з минулими роками, але, за його обережним припущенням, це пояснювалося тим, що люди стали більше покладатися на себе. Працівники органів місцевої влади все частіше зазначали, що населення стало більш підготовленим завдяки досвіду попередніх років. Двоє з цих респондентів підкреслили, що рівень підготовки домогосподарств відрізняється. Дохід часто вважався визначальним фактором рівня підготовки.

(а) Війна породжує постійні потреби і виснажує спроможності справлятися з труднощами

*«Та ви знаєте, зараз планів немає ні у кого. Зараз один план: буде робота, буде зарплата, і ми якось впораємося. Ми вже привикли, вміємо економити, виживати в наших умовах. Якось плани ми зараз не строїмо. Воєнний стан, ніхто нічого не строїть. Живемо один день»,
— інтерв'ю з домогосподарством.*

За поширеним свідченнями жителів в інтерв'ю, попередні роки війни були для них дуже важкими, і це впливало на їхні настрої щодо прийдешньої зими. Попри те, що це не було метою даного дослідження, люди ділилися власним болісним досвідом переживання війни, і в інших дослідницьких проєктах теж було зафіксовано подібну інформацію.⁴⁵

Цитата на початку цього розділу яскраво відображає суперечливі почуття, які викликає такий досвід. Ця амбівалентність може бути допоміжною для аналізу багаторічної динаміки потреб і вразливостей, пов'язаних із зимовим періодом.

З одного боку, люди зазначали, що взимку вони зможуть впоратися зі складними умовами, оскільки вони вже продемонстрували здатність виживати. З іншого боку, це свідчить про наявність у них відчуття відсутності контролю над власним життям. За відсутності можливості планувати люди надавали перевагу проживати день за днем.

⁴⁵ Наприклад, див. звіти [Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні](#).

Слід зазначити, що попри те, що здатність виживати може мати позитивний відтінок, оскільки люди можуть задовольнити свої потреби незважаючи на труднощі, він набуває сенсу лише в контексті нестачі. Ключовим фактором, який формує нестачу і, як наслідок, потреби, є війна. В умовах повномасштабного вторгнення, яке триває вже п'ятий рік, впроваджувати довгострокові плани або зміни важко.

За словами одного з жителів, «станом на зараз планів немає. Скоріше б закінчилася війна».

Інший респондент зазначив, що:

«Найбільша проблема — що немає покращення! Ну, в принципі, я розумію, чому так погіршилось! І що немає, скажімо, якоїсь точки, там омега, до якої ми дійдемо, а після неї буде покращення!»

— інтерв'ю з домогосподарством.

Крім того, ця амбівалентність може бути важливою для розуміння схильності людей обирати переміщення у відповідь на складні зимові умови, оскільки саме ухвалення рішення про переміщення передбачає зважування усіх за і проти щодо варіанту залишитися вдома.

(b) Небезпечні умови та обмежений доступ

«Гуманітарні проблеми... ну, це, скажімо так, [...] є цілий ряд населених пунктів, які знаходяться ближче до кордону. Вони постійно піддаються атакам FPV дронів і відповідно це значно ускладнює можливість доступу туди як самих громадських організацій, так і взагалі будь-яких там аптек, пошти, швидкої допомоги. Відповідно, в цих населених пунктах практично велика гуманітарна криза»,

— інтерв'ю з представником НУО.

Умови життя і праці в Україні складні, особливо на прифронтових територіях. Працівники НУО, опитані фахівцями REACH, вважали такі умови окремим обмежуючим фактором, який впливав на їхню здатність задовольняти потреби населення, пов'язані із зимовим сезоном.

Це є довгостроковою проблемою. За даними ACAPS, ситуація з гуманітарним доступом погіршується. У рамках моніторингової оцінки ACAPS з квітня по серпень 2025 року це пояснювалося «зміщеннями лінії фронту, постійними нападами на надавачів гуманітарної допомоги і переборами у роботі основних служб».⁴⁶ Фахівці ACAPS встановили, що «доступ до прифронтових областей був ускладненим» у період з вересня по грудень 2025 року.⁴⁷ За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, 2025 рік був «найстрашнішим з 2022 року для цивільного населення в Україні».⁴⁸ Їхні фахівці також вказували на погіршення ситуації.

В таких умовах гуманітарним організаціям і органам влади стає все важче підтримувати людей, які потребують допомоги. Крім того, небезпечні умови призводять до реструктуризації

⁴⁶ ACAPS, [Україна: Оновлення щодо гуманітарного доступу. Травень–серпень 2025 року](#), вересень 2025 р. (англійською)

⁴⁷ ACAPS, [Україна: Оновлення щодо гуманітарного доступу. Вересень–грудень 2025 року](#), лютий 2026 р. (англійською)

⁴⁸ Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні, [2025 рік був найстрашнішим з 2022 року для цивільного населення в Україні, за даними Моніторингової місії ООН з прав людини](#), січень 2026 р. (англійською)

персоналу, причому суттєвий розрив в обов'язках спостерігається у таких секторах, як охорона здоров'я, соціальні послуги, фізична робота та технічна діяльність. Це ще більше позначається на спроможності населення справлятися зі складними умовами взимку.⁴⁹

(с) Сильні морози

Для зими в Україні характерні низькі температури зі щорічними коливаннями, внаслідок чого потреби, пов'язані із зимовим періодом, є постійними.⁵⁰ Навіть у мирний час рівень здатності домогосподарств задовольняти свої потреби був неоднорідним.

На глобальному рівні зміни клімату проявляються у підвищенні середніх температур і більш непередбачуваних погодних умовах.^{51 52} Така тенденція спостерігається і в Україні, де зими з 2022 року були відносно м'якими. Сильні снігопади та ожеледь не досягали рівня попередніх років. Втім, аналіз супутникових даних вказує на циклічність.⁵³ У деякі роки було набагато холодніше, ніж у попередні роки.

Такою була цьогорічна зима. У січні 2026 року в Україні мінусова температура трималася тижнями і опускалася до -20 °C. Внаслідок пошкоджень електромережі і систем централізованого теплопостачання по всій Україні населення залишилося вразливим до низьких температур і потребувало екстреної допомоги.⁵⁴ Умови відповідали опису найгіршого сценарію, представленого аналітичним центром DiXi Group.⁵⁵

Погодні умови в конкретному зимовому сезоні відображаються у загальному впливі кризи на суспільство. Наприклад, відносно тепла зима 2024–2025 року вважалася пом'якшуючим фактором, який допоміг запобігти прогнозованому ризику відключень електроенергії.⁵⁶ Натомість холодніша, ніж зазвичай, зима могла призвести до потенційно надмірного споживання електроенергії, логістичних проблем, таких як пошкодження електричних кабелів і перебоїв у роботі транспорту. На спроможність держави реагувати впливають обмежені фінансові ресурси і зростаючі сукупні пошкодження.

Навіть у мирний час населення в Україні має бути стійким до холодної погоди. Разом з тим, війна створює додаткові серйозні обмеження. Наприклад, працівники комунальних служб мають враховувати ризик потрапити під обстріл під час виконання ремонтних робіт.^{57 58} Обстріли на тлі

⁴⁹ REACH, [Профілювання у секторі засобів до існування на прифронтових територіях](#), січень 2026 р., с. 13 (англійською)

⁵⁰ REACH, [Оцінка ризику зон екстремально низьких температур 2025-2026 року](#), травень 2025 р. (англійською)

⁵¹ ООН, [Що таке зміна клімату?](#), переглянуто 26 січня 2026 р.

⁵² С. Г. Бойченко, Н. М. Майданович, [Аналіз сезонних тенденцій зміни температури повітря в Україні \(1990 – 2021 рр.\)](#), червень 2025 р. (англійською)

⁵³ Texty, [Як в Україні зникає сніг?](#), квітень 2025 р.

⁵⁴ Kyiv Independent, [«Наразі найгірша ситуація» – енергетична криза в Києві загострюється після ударів Росії по енергосистемі](#), січень 2026 р. (англійською)

⁵⁵ DiXi Group, [Winter Outlook 2025. Електрична енергія](#), грудень 2025 р.

⁵⁶ REACH, [Оцінка ризику зон екстремально низьких температур 2025-2026 року](#), травень 2025 р. (англійською)

⁵⁷ Укрінформ, [На Сумщині російський дрон атакував автомобіль енергетиків](#), жовтень 2025 р.

⁵⁸ Kyiv Independent, [«Вони не вважають свою роботу героїчною» — 4 енергетики загинули під час ремонтів у Києві після російських нападів](#), січень 2026 р. (англійською)

суворих погодних умов взимку 2025–2026 року спонукали гуманітарні організації зробити публічні заяви щодо взаємозв'язку між війною і погодою.^{59 60 61}

(d) Постійні відключення електроенергії

«Ну, розумієте, все в нас зав'язано на електроенергії, все. Це від води, каналізації, тепла, все в нас електроенергія. І якщо ворог б'є по електроенергії, ми це відчуваємо, і 4, 6, 8 годин у нас може бути і без світла, і так сидимо»,
— інтерв'ю з представником органів місцевої влади.

Відключення електроенергії є водночас потужним фактором, який формує потреби, і довгостроковим випробуванням стійкості.

Їхні наслідки можуть мати каскадний ефект, який одразу відображається на ситуації з опаленням і доступом до води. Тривалі або повторювані відключення, як у період з жовтня 2025 року по січень 2026 року по всій Україні, створюють серйозне навантаження на інфраструктуру.

Генератори пом'якшують наслідки аварійних відключень для лікарень, водяних насосних станцій, базових станцій мобільного зв'язку і шкіл, але вони схильні до зносу і дорогі в експлуатації.⁶² Водночас сотні або навіть сотні тисяч жителів можуть залишитися без електроенергії без попереджень. У такому випадку люди можуть ставати вразливими, навіть якщо за звичних обставин їх би не включали до групи тих, хто потребує допомоги. Ті ж, хто вже належить до вразливої групи, знаходяться у ще більш небезпечній ситуації.⁶³

Жителі, опитані фахівцями REACH, були вже добре знайомі з наслідками відключень електроенергії, зокрема після осені 2022 року, літа 2024 року і постійних локалізованих відключень внаслідок авіаударів, які призвели до пошкоджень розподільчих мереж. Люди по-різному реагували на відключення електроенергії. За словами частини жителів, вони допускали переїзд у разі виникнення особливо важкої ситуації з електроенергією. Водночас так само багато респондентів повідомили, що не мали жодних планів, а деякі навіть надавали перевагу залишатися вдома.

(e) Низький рівень доходів

Фахівці REACH провели детальний аналіз економічних умов і ринку праці. Дані, які охоплюють період з лютого 2022 року по лютий 2025 року, вказують на те, що «попри деяке поліпшення з 2022 року, — у тому числі ознаки відновлення промисловості, позитивні макроекономічні

⁵⁹ ЮНІСЕФ, [Потерпаючи від обстрілів і холоду, українські діти переживають найсуворішу зиму за часів війни](#), січень 2026 р. (англійською)

⁶⁰ World Vision, [Енергетична криза в Україні: цивільне населення замерзає при -20°C без опалення і електрики](#), січень 2026 р. (англійською)

⁶¹ Оксфам, [Зима як зброя: Оксфам попереджає про згубний вплив атак на енергетичну систему України](#), січень 2026 р. (англійською)

⁶² REACH, [Відключення електроенергії взимку: наслідки відключень електроенергії і фактори, які сприяють стійкості суспільства](#), листопад 2025 р. (англійською)

⁶³ «Лікарі без кордонів», [Пережити морози в Україні без електроенергії](#), січень 2026 р. (англійською)

тенденції (нижчий рівень інфляції, ріст ВВП), зростання прожиткового мінімуму і середньої заробітної плати — зберігаються значні проблеми».⁶⁴

Шукачі роботи повідомили про нижчий рівень доходів, більшу залежність від нестабільних джерел доходу і збільшення перешкод на шляху до працевлаштування. На прифронтових територіях ситуація може бути ще більш складною з нижчим рівнем відновлення промисловості.⁶⁵ За даними загальнонаціонального опитування, проблеми із засобами до існування є поширеними.⁶⁶ Упродовж 2025 року інфляція залишалася на високому рівні, підриваючи купівельну спроможність домогосподарств.

Станом на 1 січня 2026 року мінімальна заробітна плата становила 52 грн на годину або 8 647 грн на місяць, що еквівалентно 1 долару 20 центам та 200 доларам відповідно.⁶⁷ За даними державної служби статистики в Україні, середня заробітна плата у жовтні 2025 року складала 26 913 грн або приблизно 624 долари.⁶⁸

Загалом жителі, опитані фахівцями REACH у рамках даного дослідження, повідомили, що вони не мають можливості заощаджувати і витрачають увесь свій місячний дохід. Рівень же нестабільності серед населення відрізнявся. Частина респондентів могла подбати про себе, тоді як інші, маючи обмежений бюджет домогосподарства, були у вразливому становищі. Деякі учасники дослідження зазначали, що вони користуються кредитними картками, зокрема, досі мають борги за покупки або комунальні послуги за попередній рік.

За даними оцінки мультисекторальних потреб Ініціативи REACH за 2025 рік, 47% домогосподарств по всій Україні бракувало засобів до існування.⁶⁹ У рамках зазначеного дослідження було виявлено тенденцію, за якої потреби у засобах до існування виникають паралельно з потребами у секторах ЖНПТ, ВСГ і охорони здоров'я, причому «проблеми із засобами до існування спричиняють ланцюгову реакцію, яка впливає на багато секторів, формуючи комбіновані потреби домогосподарства». Це свідчить про те, що люди матимуть йти на компроміси, щоб принаймні частково задовольнити свої потреби.

До того ж, за даними MSNA, «майже чверть (24%) домогосподарств належала до категорії тих, які потребували допомоги, оскільки їхній щомісячний дохід у розрахунку на одну особу був нижче середньої вартості споживчого кошика, визначеної [Міністерством соціальної політики]».

За результатами моніторингу ситуації після надання гуманітарної допомоги, проведеного фахівцями Данської ради у справах біженців, «грошова допомога витрачалася швидко». Це слугує додатковим підтвердженням уявлення про те, що люди, які отримують допомогу, мають гранично низький рівень доходу порівняно з їхніми витратами. Фахівці Данської ради у справах

⁶⁴ REACH, [Вплив війни на соціально-економічну динаміку і ринок праці в Україні: приклад південних регіонів \(Миколаївська й Одеська області\)](#), квітень 2025 р. (англійською)

⁶⁵ REACH, [Профілювання у секторі засобів до існування на прифронтових територіях](#), січень 2026 р., с. 23-29 (англійською)

⁶⁶ REACH, [Оцінка мультисекторальних потреб \(MSNA\) 2025 року: Огляд гуманітарних потреб в Україні](#), грудень 2025 р. (англійською)

⁶⁷ Закон України, [Про державний бюджет України на 2026 рік](#), стаття 8

⁶⁸ Державна служба статистики в Україні, [пост у фейсбуці](#), грудень 2025 р., переглянуто 23 січня 2026 р.

⁶⁹ REACH, [Оцінка мультисекторальних потреб \(MSNA\) 2025 року: Огляд гуманітарних потреб в Україні](#), грудень 2025 р. (англійською)

біженців наголошували, що деякі респонденти розглядали варіант витрати грошей, призначених для придбання твердого палива, на оплату ліків, продуктів харчування, газу або електрики.⁷⁰

Це свідчить про те, що фінансові проблеми поширені і впливають на здатність населення задовольняти свої потреби. Попри те, що це позначиться на всіх аспектах ухвалення рішень домогосподарством, деякі питання є особливо актуальними у контексті потреб, пов'язаних із зимовим періодом, про які йтиметься у наступних розділах. Більше інформації про доходи домогосподарств опубліковано в інших якісних дослідженнях REACH, присвячених проблемі обмежених можливостей для заробітку у прифронтових громадах.⁷¹

Досвід переживання зими в умовах війни

(f) Рівень підготовки домогосподарств до зими

Попри те, що жителі, опитані фахівцями REACH, говорили про неспроможність будувати плани або припущення щодо майбутнього, вони все ж вжили певних заходів з підготовки до зими.

Деякі підготовчі заходи були звичною сезонною рутинною. Дещо робилося вперше, тоді як інші заходи було довгостроковою підготовкою, проведеною у попередні роки. У різних домогосподарствах одні й ті ж підготовчі заходи могли входити до будь-якої з вищезазначених категорій. За словами респондентів, їм все ще бракувало найнеобхіднішого незалежно від того, чи були вони переміщеними особами, особами, які повернулися, чи місцевими жителями.⁷²

Як зазначатиметься нижче в рамках обговорення результатів, питання доступності і вартості згадувалося неодноразово. За інформацією жителів, працівників гуманітарних організацій та органів влади, населенню складно задовольняти власні потреби через обмежений дохід. На тлі необхідності вирішувати різні фінансові проблеми соціальні зв'язки виявилися ще одним важливим фактором у питанні подолання стресових ситуацій взимку. Війна підсилює зазначені фактори.

(i) Утеплення домівок домогосподарств

Різноманіття заходів з утеплення житла, вжитих респондентами, слугує прикладом взаємозв'язку між фінансовими і соціальними факторами. Як правило, утеплення передбачає виконання таких робіт, як нанесення теплоізоляційної піни, герметизація щілин або заміна вікон та дверей.

⁷⁰ Данська рада у справах біженців, [Оцінка потреб у підготовці до зими в Україні. Зима 2025 – 2026 р.](#), липень 2025 р., с. 13, 28 (англійською)

⁷¹ REACH, [Профілювання у секторі засобів до існування на прифронтових територіях](#), січень 2026 р., с. 23-29 (англійською)

⁷² MOM, Підготовка до зими в Україні: житло, комунальні послуги, переміщення і потреби, грудень 2024 р. (англійською)

Однак, як зазначатиметься в обговоренні нижче, здатність вжити цих заходів залежить від фінансових ресурсів домогосподарства. Наприклад, за словами одного респондента, він змінив вікна, але не мав можливості зробити хоч щось зі стінами. На уточнюючі запитання учасник дослідження відповів: «Я вже пояснив вам чому. Через проблеми з грошима».

Вочевидь, через проблеми з доступністю деякі учасники зазначили, що роботи з утеплення житла досі не завершені. За словами одного жителя, він «розпочав, але ще не завершив» заміну вікон та дверей, тоді як ще один респондент зауважив, що, враховуючи вартість заміни вікон, на заміну дверей вже не вистачить грошей. За словами ж інших респондентів, вони досі не можуть завершити роботи з утеплення, розпочаті до 2022 року.

Втім, частина опитаних згадувала про завершені у попередні роки роботи з утеплення. Оскільки йшлося про довгострокові структурні зміни стану житла, користь від виконаних робіт досі відчувалася.

Крім того, ситуація помітно відрізнялася у квартирах і автономних житлових будинках. Частина опитаних, які були відносно задоволені рівнем енергоефективності своїх домівок, зазначили, що вони проживають у багатоквартирних будинках. Вони пояснювали це тим, що квартира, особливо якщо вона розташована в середній частині житлового будинку, отримує тепло від сусідніх квартир. Натомість респондент, який проживає у приватному будинку, зазначив: «Будинок великий, неутеплений. Доки ми опалюємо, тепло. Як тільки опалення вимикається, будинок охолоджується».

Втім, у багатоквартирних будинках теж можуть бути свої проблеми. Однією з них є пошкодження самого будинку. Щонайменше один респондент проживав у багатоквартирному будинку, який постраждав від авіаудару. Попри придатний для життя стан квартири респондента, будинок зазнав пошкодження, що призвело до серйозних тепловтрат.

Іншою більш буденною проблемою є управління багатоквартирним будинком. За словами одного з респондентів, незважаючи на те, що вони утеплили власну квартиру, їм необхідний дозвіл на утеплення усього будинку. Є задокументовані проблеми з житлових, земельних та майнових питань, які стосуються ремонту та покращення багатоповерхових будинків.⁷³ Загалом немає чіткого розуміння, хто відповідає за приміщення загального користування у таких будинках, що стає перешкодою для вжиття відповідних заходів.

Окрім типу будинку, важливою може бути підстава для проживання в ньому. Оренда житла може стати на заваді проведенню ремонту або покращенню умов. Жителі, опитані фахівцями REACH, поділилися різним досвідом: від неможливості отримати дозвіл на внесення змін до небажання вкладати кошти у помешкання, яке не є їхньою власністю. Оренда житла стає все більш поширеною практикою в Україні, особливо серед переміщених людей. Попри це, чіткої картини обов'язків орендодавців може не бути.⁷⁴

⁷³ REACH, [Сприятливі фактори і перешкоди у доступі до можливостей ремонту і компенсації за пошкоджене житло внаслідок бойових дій](#), травень 2025 р., с. 15 (англійською)

⁷⁴ CEDOS, [Оренда житла в Україні: сучасний стан і виклики](#), жовтень 2025 р.

(ii) Створення запасів твердого палива

«Є таке, що [...] ми купляємо там не одну машину, а дві машини дров. То на одну ми назбираємо, наприклад, за літо, а на другу, то беремо, наприклад з кредитних коштів, а потім отож виплачуємо»,

— інтерв'ю з домогосподарством.

Окрім утеплення домівок, жителі повідомляли про накопичення запасів твердого палива. Вочевидь, це було важливо лише для тих домогосподарств, які могли опалювати своє помешкання дровами. Зазвичай цей варіант є недоступним для більшості людей, які проживають у квартирах або інших типах житла, в яких не встановлено твердопаливну піч.

Загалом респонденти повідомляли, що закупають паливо заздалегідь, щоб мати запаси до настання холодів. Разом з тим, як і з утепленням житла, було зафіксовано випадки поетапної закупівлі або браку фінансових ресурсів.

Окрім придбання дров у постачальника, є багато неофіційних способів отримати тверде паливо. Згідно з керівними принципами гуманітарної діяльності і оцінками ситуації після надання гуманітарної допомоги, неофіційна економіка лісу може мати негативні екологічні наслідки.⁷⁵ Такий ризик, безумовно, існує, і важливо усвідомлювати довгострокові наслідки безвідповідальної експлуатації природних ресурсів.

Разом з тим жителі, опитані фахівцями REACH, розповіли про переваги неофіційних способів отримання дров. Деякі учасники дослідження зазначили, що вони завчасно звернулися до своїх сусідів з проханням дозволити їм забрати гілки, обрізані з дерев на городі, або деревні відходи, наприклад, залишки старої огорожі. Щонайменше один респондент повідомив, що він збирав гілки у лісі неподалік. Жоден опитаний чітко не назвав джерело походження придбаних дров, тому неможливо зробити висновки щодо того, яким чином постачальники забезпечували наявність товару.

Деякі учасники обережно зазначили, що вони неофіційно збирали дрова. Інші ж респонденти повідомили, що вони не вдаються до такої стратегії, а натомість купують дрова. Частина опитаних аргументувала це тим, що самостійний збір дров може бути незаконною або небезпечною практикою. Переміщення може бути додатковим фактором, що впливає на соціальний капітал, який уможливорює неофіційний збір дров. За словами одного учасника, будучи переміщеною особою, він не мав необхідних інструментів або не знав, де він міг би зібрати дрова у цій місцевості.

Ці методи є неофіційними, і їх складно зафіксувати у рамках структурованої гуманітарної діяльності. Втім, слід усвідомлювати, що самовільний збір дров може бути частиною сільського життя, завдяки якій люди можуть принаймні частково задовольнити свої потреби. У деяких випадках це небезпечно або шкідливо для навколишнього середовища. Водночас це також нормальний аспект дендрології і співпраці.

⁷⁵ Кластер з питань, [Набутий досвід щодо підготовки до зими 2024-2025 рр.](#), червень 2025 р., с. 16–17

(g) Стратегії опалення житла

«Тип опалення і газовий, і дрова. Ми стараємося топити дровами, бо газом дорого»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

«Коли ото не було, опалення не включено було, ми користувалися обігрівачами — електрообігрівачами»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

В Україні домівки багатьох домогосподарств, особливо у міській місцевості, мають централізоване теплопостачання, яке вважається пасивним методом опалення. У цьому випадку домогосподарство не вирішує, коли вмикати чи вимикати опалення.

Проте, незалежно від того, користуються мешканці централізованим опаленням чи ні, домогосподарство може також вдаватися до більш активних способів обігріву, наприклад, вмикати бойлер або електричний радіатор. Крім того, домогосподарства можуть комбінувати кілька активних методів опалення, а саме користуватися дров'яною пічкою і газовим котлом. Як резервний варіант можна використовувати обігрівачі для невеликих приміщень або опалювати лише одну кімнату.

Джерело	Частка домогосподарств, по всій країні
Централізоване опалення	47%
Газ	29%
Дрова, вугілля або брикети	18%
Електроенергія	5%
Не знаю	1%
Опалення відсутнє	0%
Не хочу відповідати	0%

Таблиця 2. Дані дослідження MSNA за 2025 рік, проведеного REACH, «Домогосподарства, за основним джерелом опалення у зимовий сезон 2024-2025 року» (довірча ймовірність 95%, похибка +/- 9%)

На основі практичних міркувань домогосподарство може обирати для себе методи опалення.

Одна з проблем, яка часто простежувалася в інтерв'ю REACH, стосувалася відносної вартості різних видів палива. Було встановлено, що за наявності вибору люди оцінюють тверде паливо як більш дешеве. Натомість газ і електрика вважалися дорогими.

Слід зазначити, що попри суб'єктивно високі ціни, за оцінками споживачів, ринок споживчої енергії в Україні є регульованим, причому домогосподарства сплачують за спожиту електроенергію за субсидованими цінами.⁷⁶ Наразі вони зафіксовані до квітня 2026 року,

⁷⁶ Центр Разумкова, [Огляд роботи енергетичного сектору в листопаді 2025 р.](#), грудень 2025 р., с. 6–7

причому для побутових споживачів, які мають лише електричне опалення, тарифи на електроенергію є пільговими. Разом з тим більш широка програма реформ в Україні свідчить про те, що цей підхід не буде застосовуватися постійно. Це підіймає питання доступності тарифів наступної зими.

Ще одне питання може бути пов'язане з функціонуванням системи опалення під час відключень електроенергії. Газовий котел може бути неефективним під час таких відключень, якщо гарячу воду необхідно перекачувати через радіатори. Натомість дров'яна піч не залежить від наявності електрики і, відповідно, має значні переваги.

(h) Доступність і бідність

«На опаленні, тому що я, щоб ви розуміли, ми спимо, одіті, і ми стараємось витратити менше газу, щоб купити продукти. Ну, економлю я дуже, і ходимо одіті в квартирі, і спимо одіті під двома одіями, тому що дуже багато газу у нас набігає, дуже багато платити. [...] А що я б вживала, якби гроші і кошти були? Я б, звичайно, все вживала. Я б утеплена, зробила б ремонт і все. [...] Я постійно хвилююся, що не зможу оплатити цей газ, а якщо не оплатиш повністю газ, то можуть його відключити...»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

Співвідношення витрат, пов'язаних з різними методами опалення і видами палива, є цінною відправною точкою у більш широкому питанні цінової доступності. Опитані в рамках даного дослідження навели багато прикладів проживання з обмеженим бюджетом домогосподарства. Наявність фінансової подушки безпеки у домогосподарстві є важливим фактором, який формує здатність задовольняти власні потреби або переживати кризи.

(i) Опалення помешкання домогосподарств

Як зазначалося вище, жителі, опитані фахівцями REACH, розповіли про необхідність ухвалювати рішення щодо розподілу бюджету на придбання основних побутових товарів і найнеобхіднішого. Учасники дослідження згадували, що вони обрали вимкнути опалення, щоб зекономити кошти.

Станом на період проведення інтерв'ю на початку грудня 2025 року респонденти все ще не поспішали вмикати опалення, натомість обирали носити вдома кілька шарів теплої одягу. В певній мірі це вважалося нормою. Учасники дослідження з іронією згадували про інших людей, які були достатньо заможними, щоб мати можливість не вдягатися тепло вдома.

Насправді ж люди також визнавали, що їхня готовність терпіти морози має свої межі. За словами одного учасника, він думав наступним чином: «за прогнозом погоди завтра повинно бути тепліше. Отже, ти думаєш: добре, проживемо ще один день, якось ми зможемо з цим

впоратися». Водночас він додав, що вже з вересня або жовтня може похолодати настільки, що це вже буде непрактично.

Частина респондентів спробувала визначити, за якої зовнішньої температури вони б ввімкнули опалення. Названий температурний діапазон коливався від +5°C до +15 °C, однак, слід пам'ятати, що ці якісні дані не можуть бути узагальнені. Дані показники близькі до встановлених в Україні +8 °C, за яких рекомендовано розпочинати офіційний опалювальний сезон. Попри це, очевидно, що оцінки опитаних жителів є досить суб'єктивними. У будь-якому разі це набагато вище порівняно з температурою по Україні у січні 2026 року, яка знижувалася до -20°C.

Фактично населенню дуже важко заощаджувати на опаленні, оскільки температура зовнішнього повітря може бути занадто низькою з осені по весну. А отже, це може призвести до необхідності йти на компроміси в чомусь іншому.

(ii) Ліки

Серед обговорених витрат домогосподарств досить помітне місце займають витрати на ліки. Попри те, що ліки необов'язково належали до категорії потреб, пов'язаних із зимовим періодом, респонденти, які повідомляли про витрати на охорону здоров'я, зазвичай описували їх як необхідні. Це свідчить про те, що стійкість домогосподарств випробовувалася також необхідністю обирати між базовими речами.

Частина респондентів, які говорили про невід'ємний характер медичних витрат, повідомили про наявність у них хронічного захворювання або інвалідності, які вимагають лікування. Зокрема, йшлося про онкологічні захворювання, діабет або ж інвалідність.

Загалом населення потребує допомоги з покриттям витрат на ліки.⁷⁷ Проте є ознаки того, що на практиці цього немає. Дані MSNA Ініціативи REACH за 2025 рік вказують на те, що: «найбільш поширеною антикризовою стратегією було скорочення основних витрат на охорону здоров'я, за словами майже третини домогосподарств по всій країні».

Результати ще однієї оцінки мультисекторальних потреб, проведеної Міжнародним комітетом порятунку у період з вересня по жовтень 2025 року, також свідчать про поширеність питання доступу до ліків.⁷⁸ У рамках зазначеного нерепрезентативного опитування домогосподарств 53% респондентів повідомили, що вони не можуть «дозволити собі призначені ліки», попри те, що «73% знали про існування урядової програми "Доступні ліки"».

Дослідження Міжнародного комітету порятунку виявило такі перешкоди, як «недостатнє забезпечення основними ліками» і «відсутність аптек, які беруть участь у програмі, у сільських і важкодоступних населених пунктах».

⁷⁷ Міністерство охорони здоров'я України, [Усі аптеки у 2025 році приєднаються до програми «Доступні ліки» — рішення Уряду](#), грудень 2024 р.

⁷⁸ Міжнародний комітет порятунку, [Звіт за результатами оцінки мультисекторальних потреб за 2025 рік](#), грудень 2025 р. (англійською)

Це є прикладом потреби, яка зберігається протягом усього року, і підсилює інші стресові фактори взимку, коли доводиться знаходити баланс між різними витратами.

(iii) Інші компроміси

«Якщо чесно, я не бачив товари, які дешевшають з кожним днем! [...] Те ж саме і з дровами! (переклад з російської)»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

«У мене немає коштів, щоб його купити. У людей, у тих, що є достатки нормальні, вони є. А в мене, ви ж розумієте, яка ситуація, я не куплю на зарплату генератор»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

Спроможність населення покривати свої основні витрати у зимовий період, який характеризується специфічними для нього потребами, слід розглядати з багатьох перспектив.

Україна стикається з високою інфляцією, причому індекс споживчих цін залишався на рівні 10% протягом майже усього 2025 року, однак знизився наприкінці року.^{79 80 81} Учасники дослідження зазначили, що в цих умовах ціни ростуть швидше, ніж їхній дохід. Говорячи про це, вони враховували ціни на тверде паливо, які, за приблизними оцінками декількох респондентів, зросли порівняно з минулим роком.

Респонденти говорили також про ціни на продукти харчування. Попри те, що це не входить до безпосередніх цілей, які ставлять перед собою гуманітарні організації в рамках Плану реагування впродовж осінньо-зимового сезону, витрати на основні речі, такі як продукти харчування, є ще одним прикладом навантаження на загальну стійкість і потреби населення протягом зими.

(i) Неналежна теплоізоляція

«Якщо виключають світло, у нас в квартирі одразу холодіна страшна. [...] І стіни поцвіли, і, мабуть, через те, що не сильно тепло в хаті, то цвітуть обої, почорніли внизу»,
— інтерв'ю з домогосподарством.

«Та дивлячись ще яка погода на вулиці. Якщо дуже холодно, то я думаю, що й дуже швидко схолоне [температура в будинку]. Якщо так не дуже холодно, то ще може дві години зберегтись!»
— інтерв'ю з домогосподарством.

⁷⁹ Національний банк України, [Оновлення щодо рівня інфляції у жовтні 2025 року](#)

⁸⁰ Національний банк України, [Оновлення щодо рівня інфляції у листопаді 2025 року](#)

⁸¹ Національний банк України, [Оновлення щодо рівня інфляції у грудні 2025 року](#)

Всебічного розгляду потребує також питання якості утеплення домівок. Важливо, щоб будинок був добре утеплений, тому що його дешевше і простіше обігріти до безпечного рівня. Холодний будинок може бути небезпечним для проживання як через вплив низьких температур на його мешканців, так і загрозу появи плісняви.

За словами жителів, опитаних фахівцями REACH, вони проживають у будинках, які не є енергоефективними, але рівень енергоефективності відрізнявся. Як вже згадувалося вище, частина респондентів раніше утеплена свої будинки на задовільному рівні і в теперішньому бачила переваги цього рішення. Деякі опитані змогли внести лише часткові зміни, але роботи з утеплення ще незавершені. Інші ж взагалі не змогли утеплити свій будинок.

Як і очікувалося, прослідковувалася закономірність, за якої респонденти, будинки яких зберігали тепло на задовільному рівні, за їхніми словами, також були утеплені. Доступність утеплення виявилася важливим фактором.

Як приклад, один з респондентів, який був відносно задоволений станом утеплення свого будинку, також зазначив у питанні з кількома варіантами відповіді щодо бюджету свого домогосподарства, що вони «можуть собі дозволити багато чого без особливих проблем». Натомість люди, які не могли покращити стан утеплення своєї домівки, часто повідомляли про відсутність грошей на це.

Окрім питання доступності, ще одна проблема могла бути характерною для людей, чиї домівки зазнали пошкодження. Попри наявність різних способів організації ремонтних робіт, доступність певних робіт може бути обмеженою. Наприклад, можна замінити вікна, але без фінальної стадії оформлення відкосів. Один такий випадок було зафіксовано фахівцями REACH у рамках даного дослідження. Вартість і організаційні питання ремонту житла можуть вплинути на те, що люди зустрічатимуть зиму в будинках з незавершеними ремонтами.

Крім того, слід зазначити, що незалежно від рівня утеплення будинку у разі відключення опалення, буде холодно. З такою ситуацією стикнулося багато людей цієї зимою.

Стійкість і стратегії подолання труднощів

(j) Гуманітарна допомога

(i) Суб'єктивні оцінки питання надання гуманітарної допомоги

«Інтерв'юер: А коли це було? В цьому році?»

Респондент: В цьому році, мабуть, десь у липні, в серпні, були матраси, одіяла були! А на початку року, мабуть, тут давали нам спальний мішок від соціального відділу!

Інтерв'юер: Я зрозуміла! Чи вважаєте ви, що вся ця допомога була доцільною?

Респондент: *Я думаю так, звичайно! Вона допомагає, особливо останні набори гігієни. Якраз дуже... тобто, я вже не трачу ці кошти на побутову хімію, я можу ці кошти потратити на дітей, на їхнє харчування, на їхній одяг. Тому, звичайно, це велика підтримка для таких сімей!*»
— інтерв'ю з домогосподарством.

«Інтерв'юер: *Я зрозуміла, що ви маєте на увазі. Тобто, допомога складалася з того, що вам просто перерахували кошти на сплату комунальних послуг.*

Респондент: *Так. На опалення.*

Інтерв'юер: *Я зрозуміла. Чи вважаєте ви, що ця допомога була доцільною для вас?*

Респондент: *Доцільна, дуже доцільна»,*

— інтерв'ю з домогосподарством.

Жителі, опитані фахівцями REACH, мали різний досвід отримання гуманітарної допомоги. Частина з них зазначила, що мала дуже позитивний досвід і змогла задовольнити свої нагальні потреби. Інші ж були розчаровані отриманою допомогою, а ще частина респондентів повідомила, що не отримувала жодної допомоги, попри очевидну потребу в ній.

Навіть серед тих, хто отримав гуманітарну допомогу, часто складно було дізнатися деталі щодо вмісту, періоду надання і надавача допомоги. У деяких випадках респонденти зазначали назву конкретної організації, інші ж говорили більш загально. Крім того, було виявлено, що люди мало розрізняють допомогу, надавану від ООН і на місцях, зимову допомогу від тієї, яка не пов'язана із зимовим періодом, допомогу від держави або неурядових організацій.

Аналогічно, було встановлено, що попри обізнаність респондентів щодо надання допомоги на рівні домогосподарств, вони мало знали про більш системну діяльність, наприклад, ту, яку провадять кластери ВСГ, охорони здоров'я або продовольчої безпеки та засобів до існування. Як наслідок, неможливо сформулювати точні висновки щодо конкретних заходів. Крім того, це свідчить про те, що для домогосподарств проходження зимового періоду не стільки є окремим процесом, скільки невід'ємною частиною життя.

Загалом виявилось, що гуманітарна допомога розглядалася як частина бюджету домогосподарства у більш широкому розумінні незалежно від того, надавалася вона у грошовій чи натуральній формі. Це перегукується з багаторічними спостереженнями щодо доцільності грошової допомоги.^{82 83}

Як грошова допомога, так і допомога у натуральній формі мали задовільні відгуки від жителів, які її отримали. Ці оцінки відповідають даним Кластера з питань житла й інших моніторингових звітів, які було створено за результатами надання гуманітарної допомоги у попередні зимові сезони і з якими ознайомилися фахівці REACH.⁸⁴

⁸² Overseas Development Institute, [Інший підхід до грошової допомоги: Як грошові перекази можуть змінити гуманітарну допомогу](#), вересень 2015 р. (англійською)

⁸³ Overseas Development Institute, [Сприяти поширенню допомоги: в кризах надавати спершу гроші](#), вересень 2025 р. (англійською)

⁸⁴ УВКБ ООН, [Ключові результати моніторингу ситуації після надання допомоги: реагування впродовж зимового сезону 2024-2025 року](#), серпень 2025 р. (англійською)

Наприклад, за даними моніторингу ситуації після надання гуманітарної допомоги, здійсненого Данською радою у справах біженців у 2024-2025 роках, 99% домогосподарств повідомили, що отримана ними допомога сприяла покращенню теплового комфорту й опалення взимку.⁸⁵ 93% домогосподарств надавали перевагу грошовій допомозі, проте фахівці Данської ради у справах біженців також виявили, що допомога у натуральній формі теж може бути корисною.

Було зафіксовано зауваження щодо доцільності грошової допомоги у ситуації, коли місцевий ринок не працює. Загалом же є спільна згода щодо необхідності поєднання грошової допомоги і допомоги в натуральній формі, що завжди буде актуально.^{86 87}

(ii) Подання заяви і отримання гуманітарної допомоги: різноманіття досвіду

«Так, тому що всі гроші, які були, всі вклали в дрова, але треба ще трошки додати. На це надіюсь, щоб нам достатньо було, щоб пережити зиму. Тобто якраз на ті гроші надіялись»,

— інтерв'ю з домогосподарством.

«Чоловік подавав заяву, але ще не отримували! Поки не підтвердили, ми не знаємо, чи дадуть чи ні?! Ми лишали заяву на тверде паливо, щоб, ну, виділили кошти, але поки ще нічого нам не підтвердили, не виділили!»

— інтерв'ю з домогосподарством.

Загалом жителі, які повідомили про отримання гуманітарної допомоги, також зазначили, що були задоволені нею. Аналогічно, працівники органів місцевої влади, опитані фахівцями REACH, надали переважно позитивні відгуки щодо їхнього партнерства або підтримки від НУО і донорів. Це стосувалося як заходів на рівні домогосподарств, так і на рівні систем.

Попри позитивні відгуки щодо отриманої допомоги, не всі опитані фахівцями REACH отримали ту допомогу, на яку вони розраховували. Погляди таких респондентів щодо причини неотримання ними допомоги різнилися. Частина з них зазначила, що вони не відповідали встановленим критеріям, тоді як інші вважали, що вони все ще перебувають у списках очікування. Дані моніторингу реагування у попередні зимові сезони свідчать про ймовірність значних непорозумінь щодо того, чого можна очікувати. Це призводить до того, що люди або занадто довго чекають, або ж вирішують витратити власні кошти, а потім зрештою отримують також гуманітарну допомогу.⁸⁸

⁸⁵ Данська рада у справах біженців, [Оцінка потреб, пов'язаних з підготовкою до зими в Україні. Зима 2025–2026 року](#), липень 2025 р. (англійською)

⁸⁶ Кластер з питань житла, [Краснокутськ, Дергачі, Чугуїв: моніторингова місія з підготовки до зими](#), січень 2025 р. (англійською)

⁸⁷ Норвезька рада у справах біженців, [Оцінка потреб та ринку товарів з підготовки до зими. Відкритий конкурс. Вересень 2024 року](#), березень 2025 р. (англійською)

⁸⁸ Кластер з питань житла, [Кластер з питань житла: звіт за результатами моніторингової місії з питань твердого палива у Донецькій області](#), березень 2025 р. (англійською)

Серед опитаних працівників органів місцевої влади, НУО і жителів часто був консенсус щодо ролі ключового координатора допомоги, яким, на їхню думку, були органи місцевої влади. Респонденти описували цей процес наступним чином: благодійна організація інформує органи місцевої влади про плани надати допомогу, після чого органи місцевої влади оповіщають про це громаду. За словами одного жителя, «щось роздавали, але недовго. Хто побачив повідомлення, той встиг!». Деякі жителі зазначили, що вони були у списку очікування на отримання допомоги або що вони заповнили необхідні документи, які, на їхню думку, все ще були на стадії розгляду.

Один з респондентів так розповів про цей досвід:

«Ми заповнювали анкети, спершу в міськвиконкомі заповнювали, а потім у відділі соціального захисту населення. До нас приїжджали, фотографували, дивилися, що у нас, які умови, як ми живемо. [...] Приймали спершу від Терехова, потім від райвиконкому було. В цьому році райвиконком не займався, займався відділ соціального захисту населення. А хтось там сказав, що якийсь фонд міжнародний буде давати нам допомогу. Згодні, звісно, згодні, будь-якій допомозі [раді] (переклад з російської)»

— інтерв'ю з домогосподарством.

(iii) Формальна структура партнерства між гуманітарними організаціями та органами влади

Постановою № 985 було затверджено порядок надання допомоги на придбання твердого палива на опалювальний сезон 2025-2026 року в рамках партнерства органів влади і неурядових організацій.⁸⁹ Постанова передбачає «надання одноразової грошової допомоги на придбання твердого пального побутового палива населенню [...] за кошти Представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні та інших гуманітарних організацій».

У ній визначено географічне охоплення, а також вразливі категорії осіб і пріоритетність надання їм допомоги. Це має вигляд трирівневої системи. Перший рівень охоплює домогосподарства, члени яких мають кілька вразливостей, тоді як другий рівень включає осіб з однією вразливістю. Третій рівень передбачений для домогосподарств, які мають вразливість, за їхніми словами, або ж не мають такої взагалі.

Розробка ж проєкту цього нормативно-правового акту і його впровадження викликали певне занепокоєння. Представники НУО зазначили, що їхні підходи до оцінки потреб відрізняються від підходів органів влади. Ці відмінності залишилися неузгодженими протягом операційного періоду.

Крім того, строки реєстрації проєкту були доволі стислими. Постанова вступила в силу 13 серпня 2025 року. В ній було визначено, що населення має подати заяви до 24 серпня. Передбачалася можливість оскарження рішення, однак із тим самим дедлайном — 24 серпня. Потому

⁸⁹ Кабінет Міністрів України, [Деякі питання надання допомоги населенню на придбання твердого пального побутового палива протягом опалювального сезону](#), серпень 2025 р.

передбачалося проведення відповідної комунікації органів місцевої влади з обласними органами влади у період з 25 серпня по 28 жовтня.

Окрім допомоги, визначеної у Постанові № 985, багато суб'єктів надають підтримку населенню в рамках різноманітних заходів, які впроваджуються по всій Україні.

Для пересічного жителя може бути важко зорієнтуватися у цьому контексті. За словами частини респондентів, вони отримали один вид допомоги (наприклад, теплий одяг), але не отримали інший (наприклад, грошову допомогу для оплати комунальних послуг). По суті, люди можуть сприймати власну взаємодію з органами влади і гуманітарними організаціями як частину більш широкого процесу, тоді як насправді та чи інша організація може не знати про допомогу, яку раніше отримала конкретна людина у рамках різноманітних заходів у різних секторах і парадигмах.

В інших дослідженнях Ініціативи REACH було виявлено, що застосування списків може призвести до виникнення соціальної напруги, особливо у випадках, коли критерії відбору бенефіціарів виглядають як занадто жорсткі.⁹⁰ Фахівці Данської ради у справах біженців у своєму моніторинговому звіті за результатами надання допомоги у 2024-2025 році дійшли схожого висновку, додавши про необхідність приділення цьому питанню більшої уваги.⁹¹

На етапі фінального аналізу реагування впродовж зимового сезону було б корисно отримати офіційний підсумок охоплення на всіх рівнях, який можна було б порівняти з даними гуманітарних оцінок і моніторингів за результатами надання допомоги. Такий підхід вже застосовується у внутрішньо кластерних аналітичних звітах.⁹²

(iv) Інші форми надання допомоги

Дані інтерв'ю Ініціативи REACH вказують на те, що тверде паливо, гроші на оплату комунальних послуг, утеплення житла і засоби для індивідуального утеплення є основними заходами взимку, які забезпечуються в рамках партнерства між державними і неурядовими організаціями, за словами жителів.

Водночас роздуми і розповіді опитаних жителів свідчать також про їхню обізнаність щодо інших формальних і неформальних форм надання допомоги, необхідної їм впродовж зими.

Наприклад, один респондент розповів, що через холод був змушений переїхати жити до сусіда, а безкоштовне харчування отримував у шкільній їдальні.

Крім того, деякі опитані згадували про так звану зимову тисячу, одноразову практично безумовну виплату у розмірі 1 000 грн (приблизно 23 долари), яка надається без перевірки матеріального стану отримувача.⁹³ Хоча виплата була відносно незначною, один учасник

⁹⁰ REACH, [Профілювання у секторі засобів до існування на прифронтових територіях](#), січень 2026 р., с. 20 (англійською)

⁹¹ Данська рада у справах біженців, [Оцінка потреб, пов'язаних з підготовкою до зими в Україні. Зима 2025–2026 року](#), липень 2025 р. (англійською)

⁹² Кластер з питань житла, [Презентація зустрічі кластера у Запорізькій області](#), грудень 2025 р., слайд 6 (англійською)

⁹³ Міністерство соціальної політики, [Виплати «зимової тисячі» тривають — допомогу вже отримали майже 14 млн українців](#), грудень 2025 р.

зазначив, що витратив її в аптеці на придбання ліків і засобів для надання невідкладної допомоги на суму приблизно у 815 грн. За офіційною інформацією, грошову допомогу отримали понад 17 млн українців.⁹⁴

Крім того, було встановлено, що обізнаність населення щодо різноманіття наявних послуг позначається на їхньому доступі до них і, як наслідок, на їхній стійкості. Один з працівників органів місцевої влади пояснив це так:

«За ці чотири роки люди стали ще стійкіші. І що допомагає їм бути такими? [...] Робота влаштована так, що існує маса інформаційних ресурсів, де люди черпають інформацію і бачать, що робиться і як робиться [...] Потім проводяться і різні заходи на підтримку певних верств населення. Проводяться соціальні заходи щодо виявлення осіб, які потребують державної та іншої підтримки. Про що це я кажу? Якщо людина певної категорії, то вона може ще не встигла звернутися до соцзахисту або іншої структури та перевірити своє право чи на пільгу, чи на субсидію, чи на допомогу. І таких людей виявляємо немало. Це теж певна їх підтримка. Якщо людина отримує пільгу або субсидію, значить вона трохи грошей економить, за ці гроші вона може собі щось поліпшити [наприклад] свій побут»,

— інтерв'ю з представником органів місцевої влади.

(к) Соціальні зв'язки

«Чесно, я даже не знаю. Мабуть, виїжджати кудись. А куди їхати? У мене ніде родичів немає. Я даже не представляю, що б я робила. Прожити в холодній квартирі — це нереально. Притулків зараз, мабуть, немає, щоб можна було піти людям якось жити. Ну, я не представляю. Не знаю, що б я робила, чесно»,

— інтерв'ю з домогосподарством.

«Друзі у мене є, так. Звичайно. Ось з 2022 року я стільки людей не знала раніше, як тепер: перезнайомилася і на гуманітарках, і кругом, коротше, зустрічалися. Так що у мене багато на моєму районі друзів. Піддержуємо один одного, розмовляємо»,

— інтерв'ю з домогосподарством.

Окрім доходу домогосподарства, його соціальні та сімейні зв'язки можуть бути важливим визначальним фактором їхньої загальної стійкості і потреб. Попри те, що всі жителі, опитані фахівцями REACH, поділилися власним важким досвідом, те, як вони описували ці труднощі, залежало від вираженості відчуття їхньої приналежності до більш широкої спільноти.

⁹⁴ Економічна правда, [«Тисяча» зимової допомоги: українці вже витратили понад 11 мільярдів отриманих коштів](#), січень 2026 р.

З 2022 року мільйони людей зазнали переміщення.⁹⁵ Це неминуче призвело до руйнування соціальних зв'язків. У деяких випадках люди змогли побудувати нові стосунки. В інших же випадках старі зв'язки послабилися, внаслідок чого респонденти відчували, що не можуть звертатися до них за допомогою. Цитати, наведені на початку цього розділу, відображають різноманіття цього досвіду серед опитаних. Взаємодія респондентів з органами державної влади також була різною.⁹⁶

Деякі жителі, опитані фахівцями REACH, чітко зазначили, що почували себе самотньо. Говорячи про зиму, вони часто висловлювали песимізм. Наприклад, вони розповідали, що їм немає більше куди йти, або висловлювали зневіру щодо можливості отримати допомогу від держави. Крім того, за їхніми словами, вони не могли звернутися за допомогою до родичів, тому що їм також було важко.

Не всі учасники дослідження говорили про відчуття самотності. Навпаки, інші називали широке коло осіб або установ, куди б вони звернулися за різними видами допомоги. Навіть частина тих, хто відчував себе незахищено, в цілому вважала органи місцевої влади джерелом підтримки. Ті ж, хто міг покладатися на власні соціальні зв'язки, часто називали своїх родичів, друзів і органи місцевої влади.

Допомога, на яку можна розраховувати від органів місцевої влади, безумовно залежить від місця проживання людини (місто чи село).

Для людей, які проживають у сільській місцевості, старостат часто є дуже важливим органом. Як у цьому, так і в попередніх дослідженнях REACH, опитувані часто між іншим зазначали джерелом підтримки органи місцевої влади, представники яких можуть проактивно знаходити рішення або виступати лідерами.⁹⁷ Старостат забезпечує індивідуалізований зв'язок між жителями сільської місцевості і державою.

Для людей у містах подібний зв'язок з органами місцевої влади забезпечують телефонні гарячі лінії. Зокрема, у Харкові учасники дослідження згадували цілодобову диспетчерську службу «1562». Аналогічну інформацію було зафіксовано у попередньому дослідженні REACH, що свідчить про авторитетність таких служб як джерела інформації і підтримки.⁹⁸

Як йтиметься нижче, серед населення багато як офіційних, так і неофіційних телеграм- і вайбер-каналів вважаються корисним джерелом місцевої інформації.

(I) Комунікація з населенням

«Телефон завжди в руках. Телефон заряджений. У нас, якщо навіть десь є якісь прильоти, якісь виключення, у мене поряд пункт незламності. Там можна піти і зарядити телефончик.»

⁹⁵ Міжнародна організація з міграції, [Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення, Раунд 22](#), січень 2026 р.

⁹⁶ Центр сталого миру та демократичного розвитку, [Єдність держави і громадян в Україні](#), 2025 р. (англійською)

⁹⁷ REACH, [Вплив відключень електроенергії і фактори, які сприяють соціальній стійкості](#), жовтень 2025 р., с. 5 (англійською)

⁹⁸ REACH, [Вирішення проблеми пошкодження об'єктів інфраструктури і перебоїв у роботі служб напередодні зими 2024-2025 року](#), жовтень 2024 р., с. 13, 15, 17 (англійською)

Телефончик в руках завжди, на зв'язку в адміністративні групи, на зв'язку з усіма. Можна спитати, якщо води немає, то коли буде вода. Якщо електрики немає...»,

— інтерв'ю з домогосподарством.

Комунікація є важливою частиною досвіду отримання допомоги. Завдяки чіткій комунікації люди володіють актуальною інформацією, приймають обґрунтовані рішення і отримують допомогу відповідно до своїх потреб. Незрозуміла або неповна інформація посилює ризик виникнення нерівності.

Жителі, опитані фахівцями REACH, посилалися у своїх розповідях на інформацію з різних джерел, з яких особливо примітними були додатки для смартфонів «Телеграм» і «Вайбер».

У цих додатках є багато офіційних і неофіційних публічних каналів, де поширюється інформація. Слід зазначити, що неофіційні канали можуть бути не менш важливими. Деякі респонденти вказували суто локальні канали, такі як «Голос Конотопа».

Ці канали можуть транслювати дуже виражену місцеву ідентичність, за рахунок чого їхні повідомлення мають більший вплив. Це може бути сильною стороною за умови якісного розповсюдження важливої інформації, однак існує також ризик поширення недостовірної інформації. У той час як такі канали корисні для їхніх підписників, для людей поза їхньою спільнотою є ризик пропустити інформацію.

Крім телеграм- і вайбер-каналів, люди користуються сайтами місцевих органів влади, які можуть охопити більш широку аудиторію більш рівномірно. Є мінімальні вимоги до інформації, яка має бути опублікована. Однак, за даними дослідження, на практиці все може бути по-іншому, причому інформація про гуманітарну допомогу публікується нерегулярно.^{99 100}

(m) Бюджети органів місцевої влади і допомога

«Дуже багато підприємств виїхали, дуже багато закрились. І податки не в тій мірі поступають, як до повномасштабного вторгнення, і тому бюджет міста вже розподіляється чуть-чуть по-іншому. Але все, все одно направляється на безпечне, гідне життя наших громадян. А внески фондів важливі. [...] Ми би не вижили, я так думаю, без цієї допомоги»,

— інтерв'ю з представником органів місцевої влади.

Бюджети органів місцевої влади є важливим фактором у формуванні їхньої спроможності підтримувати вразливих людей. За даними аналізу, лише 34% громад мають «високий рівень фінансової спроможності», більшість з яких — у Київській області.¹⁰¹

⁹⁹ Transparency International, [Відкритість та взаємодія з громадськістю: як міста проходять євротест на прозорість](#), листопад 2025 р.

¹⁰⁰ Право на захист, [Національний компенсаційний механізм за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна: досвід, виклики та перспективи вдосконалення](#), с. 101–103

¹⁰¹ Інститут аналітики та адвокації, Відновлення і розвиток деокупованих громад: фінансування, управління, людські ресурси, жовтень 2025 р.

Цей погляд відображається в коментарях працівників органів місцевої влади, опитаних фахівцями REACH. В іншому дослідженні команда REACH встановила, що доходи громад ледве покривають зростаючі витрати, які посилюються через відтік населення та економічний спад.¹⁰² Спектр послуг і систем, доступних на місцевому рівні, може бути неповним.¹⁰³ За даними REACH, у прифронтових громадах «небезпека, пошкодження об'єктів інфраструктури та економічний спад призвели до скорочення доходів у місцеві бюджети і одночасного зростання витрат».¹⁰⁴

Загалом, результати дослідження свідчать про те, що «один з найбільших викликів, з якими стикаються органи місцевої влади, — це брак працівників».¹⁰⁵ У звіті CEDOS зазначається, що низька заробітна плата може бути фактором, який впливає на виявлену невідповідність між навичками кандидатів і вимогами до роботи. Власне, фахівці REACH встановили, що навіть працівникам органів місцевої влади, за їхніми словами, було важко задовольняти власні потреби взимку.

Втім, результати аналізу свідчать про те, що ситуація відносно покращилася порівняно з попередніми роками. Порівнюючи перші десять місяців 2024 та 2025 років, команда Вокс Україна встановила, що доходи місцевих бюджетів зросли на 16.5%.¹⁰⁶ За їхніми спостереженнями, це вище за рівень інфляції, а отже, свідчить про реальний приріст доходів. Однак з віддаленням від лінії фронту на захід ця тенденція змінюється.

Нинішня реформа органів місцевої влади є важливим питанням, яке слід відслідковувати гуманітарним організаціям.¹⁰⁷ У той час як один працівник органів місцевої влади зазначив, що вони звикли працювати в умовах скороченого фінансування, інші ж говорили про економічні умови і зміни бази оподаткування як важливі фактори. За результатами аналізу Вокс Україна, зростання доходів було більшим у віддалених від лінії фронту західних областях України, на які здебільшого орієнтовані заходи Плану реагування впродовж осінньо-зимового сезону.

Важливість місцевої економічної діяльності відображається у коментарях одного з працівників органів місцевої влади. Говорячи про успішну промислову базу в громаді, він зазначив: «у нас є ті, хто наповнює бюджет, наші фермери працюють, все працює [...]. Якби не ця проклята війна, ми б почувалися досить добре».

Висновки

У даному звіті було встановлено наступні три завдання:

- оцінити динаміку гуманітарних потреб і вразливостей, пов'язаних із зимовим періодом, протягом років;

¹⁰² REACH, [Досліджуючи відхід від гуманітарної допомоги на Заході України: тематичне дослідження Володимирської і Чортківської громад](#), лютий 2025 р., с. 10 (англійською)

¹⁰³ REACH, [Реінтеграція ветеранів на прифронтових територіях: що далі?](#), березень 2025 р., с. 2 (англійською)

¹⁰⁴ REACH, [Профілювання у секторі засобів до існування на прифронтових територіях](#), січень 2026 р., с. 2 (англійською)

¹⁰⁵ CEDOS, [Ситуація з житлом у сільських прифронтових громадах](#), березень 2025 р., с. 12, Розділ I (англійською)

¹⁰⁶ Вокс Україна, Територіальні громади 2025: ключові зміни та їхні наслідки, січень 2026 р.

¹⁰⁷ Децентралізація, [Державний бюджет-2026 підписано: нові правила та фінансові орієнтири для місцевого самоврядування](#), грудень 2025 р.

- дослідити, як інституційні суб'єкти (органи місцевої влади, ОГС) оцінюють і підтримують заходи з підготовки до осінньо-зимового періоду;
- зробити власний внесок у колективне розуміння ситуації з метою забезпечення інформаційної підтримки гуманітарних партнерів, необхідної для адаптування заходів реагування до відповідного контексту.

Дослідження встановило основні фактори, які формують потреби, на тлі входження країни у п'ятий рік повномасштабної війни. Населення знаходиться у вразливому становищі через війну, обмежені бюджети домогосподарств і холодну погоду. Здатність людей задовольнити власні потреби залежить не лише від спроможностей органів місцевої влади або НУО, але й від власних доходів домогосподарств і соціальних зв'язків.

Невідомо, як розвиватиметься війна у найближчі місяці. Попередній досвід свідчить, що незалежно від перебігу війни необхідні будуть заходи реагування також на осінньо-зимовий період 2026-2027 року, оскільки населення й надалі залишатиметься вразливим до таких довгострокових проблем, як переміщення і повернення людей або пошкодження об'єктів інфраструктури. Це вже враховується органами влади.¹⁰⁸

Якщо ж війна згасатиме, накопичений до 2022 року досвід надання гуманітарної допомоги залишиться актуальним. Втім, протягом останніх двох років спостерігалася тенденція до загострення війни. Якщо ж війна залишиться на тому ж рівні чи посилиться, здатність населення справлятися з труднощами буде ще більш обмеженою.

Щоб зрозуміти, які є потреби у зимовий період, необхідно знати про потреби населення протягом цілого року. Люди заздалегідь починають готуватися до зими: купують паливо, роблять запаси продуктів харчування, утеплюють свої домівки і звертаються за допомогою весною, влітку і восени. Визначальні фактори їхньої стійкості можуть бути зовсім не пов'язаними із зимою. Наприклад, це можуть бути соціальні зв'язки, якість житла і фінансові можливості людини. Аналогічно, люди зазначали нехарактерні для зими потреби.

Тим не менш, зимовий період створює додаткове навантаження. Підтримка, яка стає у нагоді населенню у більш теплі місяці, може бути корисною також взимку, наприклад, за рахунок полегшення покриття основних витрат або ж надання психологічної допомоги, необхідної для проходження криз.

За консенсусними даними, отриманими з моніторингових звітів за результатами роздачі гуманітарної допомоги, якісного дослідження, та за власними спостереженнями, основні цілі планів реагування впродовж осінньо-зимового періоду є актуальними. Водночас, загалом відзначалося, що досягнення та операціоналізація цілей можуть бути більш ефективними.

Слід ретельно моніторити новий Підхід до єдиного грошового переказу, оскільки він починає діяти у 2026 році.¹⁰⁹ Завжди є випадки, коли допомога або послуги у натуральній формі будуть більш доцільними, однак безумовна грошова допомога потенційно може бути дуже актуальною для людей, яким складно впоратися з труднощами в зимовий період.

¹⁰⁸ Міністерство розвитку громад та територій України, [Враховуючи досвід цієї зими, кожна громада має вже сьогодні розпочати підготовку до наступної](#), — Олексій Кулеба, лютий 2026 р.

¹⁰⁹ Робоча група з надання грошової допомоги, [Єдиний грошовий переказ: огляд методології](#), грудень 2025 р.

За даними Інституту міжнародного розвитку: «Якщо населення, постраждале внаслідок кризи, має на меті сформувати власну стійкість, йому необхідно вирішити питання власних нагальних потреб і вразливостей, водночас пам'ятаючи про довгострокову перспективу. Грошова допомога є тією формою допомоги, яка це робить можливим. [...] З метою забезпечення ефективності переказ має бути достатнім, щоб задовольнити основні потреби».¹¹⁰

Важливо оцінити, чи запланові наразі готівкові перекази є достатньо амбітними, щоб населення могло задовольнити свої потреби у довгостроковій перспективі.

Крім заходів на рівні домогосподарств, слід забезпечити стійкість критичних систем, таких як енергетика, ВСГ і охорона здоров'я. Як вже зазначалося, проблеми не обов'язково пов'язані із зимою, але зима ускладнює і без того непрості умови. Органи місцевої влади є основними суб'єктами, які надають допомогу населенню. Їхні спроможності залежать від фінансування і кадрового забезпечення. Аналогічно, це є структурною проблемою, яка ускладнює здатність справлятися з навантаженням у зимовий період.

¹¹⁰ Overseas Development Institute, [Інший підхід до грошової допомоги: Як грошові перекази можуть змінити гуманітарну допомогу](#), вересень 2015 р., с. 11 (англійською)